

NR 41/2014

**POLACY O SWOICH DŁUGACH
I OSZCZĘDNOŚCIACH**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 14 stycznia 2014 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

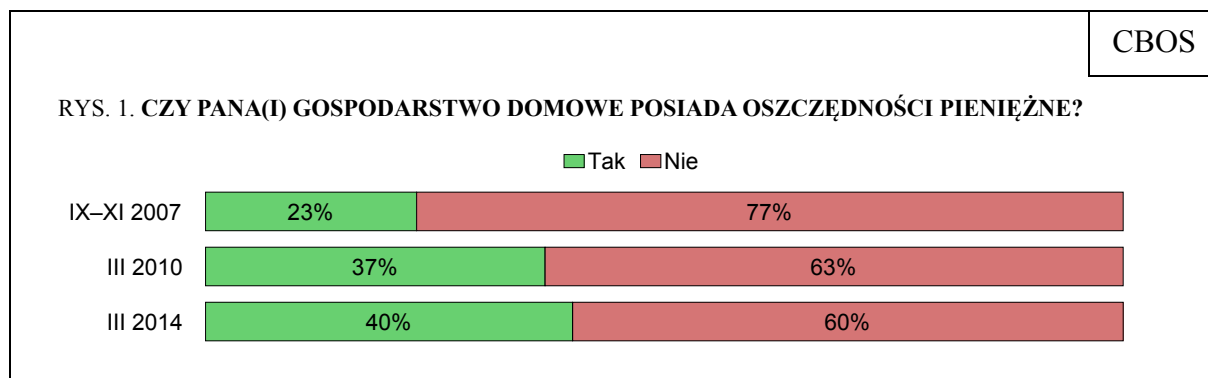
Rekordowo wysoki kurs franka szwajcarskiego już w 2011 roku wywołał burzę wokół zagrożeń dla polskich kredytobiorców zaciągających kredyty hipoteczne w tej walucie. Niepokój wydaje się nie maleć. Ostatnio, w dość alarmującym tonie, „Dziennik Gazeta Prawna” informował, że rośnie liczba Polaków, którzy nie spłacają kredytów mieszkaniowych¹. Z marcowego sondażu² wynika jednak, że w ciągu ostatnich czterech lat zarówno odsetek Polaków deklarujących, że ich rodziny posiadają oszczędności, jak i tych, którzy przyznają, że mają one długi, praktycznie się nie zmienił. Dostępne dane sugerują, że nie zmienił się także poziom posiadanych oszczędności. Nie mamy natomiast informacji o zmianach w zakresie poziomu zadłużenia, a to właśnie dane dotyczące tej kwestii, opublikowane przez NBP wzbudziły ostatnio obawy. Nasze badanie porusza problem wielkości obciążeń, jakie dla budżetów domowych stanowią zaciągnięte długi.

OSZCZĘDNOŚCI

Dwie piąte Polaków (40%) deklaruje, że ich gospodarstwo domowe posiada pewne oszczędności pieniężne. Większość (60%) nie ma jednak takiego zabezpieczenia. To odsetki bardzo zbliżone do notowanych cztery lata temu. Chociaż różnica okazuje się niewielka, to w porównaniu z 2007 rokiem jest znacząca (wzrost o 7 punktów procentowych). Upowszechnianie się zwyczaju odkładania pieniędzy i tworzenia w ten sposób pewnej finansowej poduszki bezpieczeństwa można uznać za zjawisko pozytywne.

¹ M. Chądzyński, *Uwaga, przestajemy płacić kredyty mieszkaniowe*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 25.03.2014, s. 1.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (286) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 6–12 marca 2014 roku na liczącej 1098 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Posiadanie oszczędności koreluje z poziomem wykształcenia, który z kolei jest jedną z determinant pozycji zawodowej. Potwierdza to również silna zależność między posiadaniem oszczędności a oceną warunków materialnych swojego gospodarstwa domowego (zob. tabele aneksowe).

Wśród badanych, którzy stwierdzili, że ich rodziny żyją bardzo biednie (nie starcza im nawet na podstawowe potrzeby) lub skromnie (muszą żyć bardzo oszczędnie), tylko co dziesiąty (10%) deklaruje posiadanie jakichkolwiek oszczędności pieniężnych, natomiast wśród najzamożniejszych (tych, którzy nie muszą oszczędzać na wydatkach, a nawet mogą sobie pozwolić na pewien luksus) – niemal trzy czwarte (74%)³.

Tabela 1

Czy Pana(i) gospodarstwo domowe posiada oszczędności pieniężne?	Odpowiedzi respondentów, którzy stwierdzili, że w ich gospodarstwach domowych żyje się:		
	bardzo biednie lub skromnie N=249	średnio N= 639	dobrze lub bardzo dobrze N=210
	w procentach		
Tak	10	42	74
Nie	90	58	26

Większość osób posiadających oszczędności (65%) deklaruje, że gdyby musieli przeznaczyć wszystkie oszczędności na bieżące utrzymanie, byłiby w stanie żyć ze zgromadzonych zasobów przynajmniej przez dwa miesiące, a niemal co piąty (19%) nawet dłużej niż pół roku. Co siódmemu (15%) wystarczyłyby one na miesiąc, a co czternastemu (7%) na krócej. Pod względem oceny stopnia zabezpieczenia, jakie badanym dają zgromadzone oszczędności, nie odnotowaliśmy żadnych zmian w stosunku do 2010 roku.

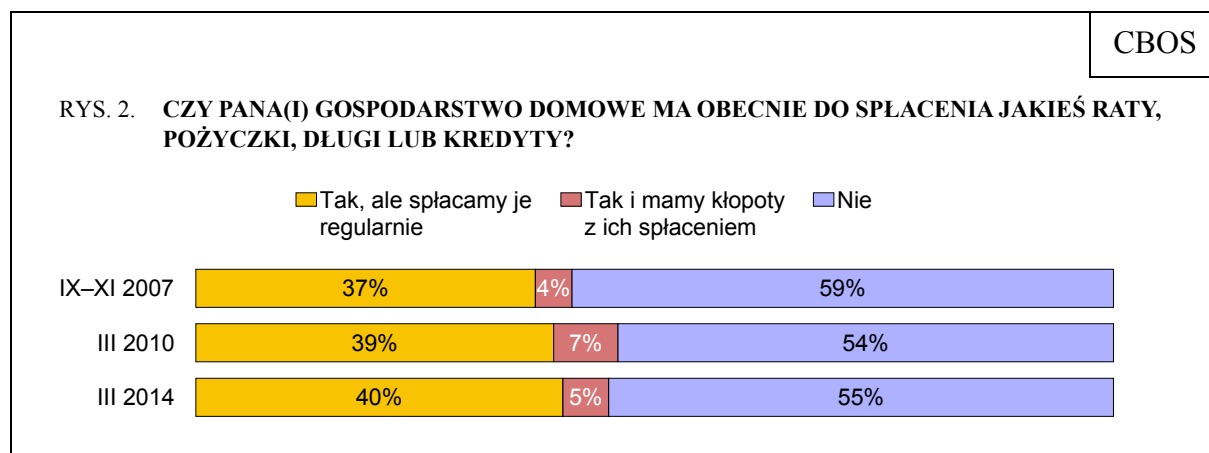
³ Więcej na temat opinii o poziomie życia swoich gospodarstw domowych już wkrótce w komunikacie o warunkach życia polskich rodzin.

Tabela 2

Jak Pan(i) sądzi, gdyby była potrzeba przeznaczenia wszystkich Państwa oszczędności na bieżące utrzymanie i wydatki, jak długo byłoby Państwo w stanie żyć ze zgromadzonych zasobów finansowych, nie obniżając dotychczasowego poziomu życia?	Wskazania respondentów, którzy zadeklarowali, że ich gospodarstwa domowe posiadają oszczędności (według terminów realizacji badań)					
	IX–XI 2007 (N=8773)		III 2010 (N=342)		III 2014 (N=412)	
	w procentach					
Najwyżej kilka dni	2	9	2	7	2	7
Mniej więcej tydzień	2		2		2	
2–3 tygodnie	5		3		3	
Około miesiąca	17	17	16	16	15	15
2–3 miesiące	26	72	24	65	20	65
4–6 miesięcy	22		22		26	
Jeszcze dłużej	24		19		19	
Trudno powiedzieć	2	2	12	12	12	13

DLUGI I KREDYTY

Odsetek gospodarstw domowych obciążonych długami lub kredytami jest również podobny do notowanego w 2010 roku. Obecnie niemal połowa badanych (45%) deklaruje, że ich rodziny mają do spłacenia jakieś raty, pożyczki, długi lub kredyty, przy czym 5% twierdzi, że ma kłopoty z regulowaniem tych należności. Najrzadziej zadłużone są osoby starsze (29%) oraz rolnicy (32% – zob. tabele aneksowe).

Sam fakt zadłużenia nie świadczy o sytuacji finansowej gospodarstw domowych. Zadłużenie wśród rodzin, które żyją biednie, jest niemal równie częste jak to notowane wśród badanych określających warunki swoich gospodarstw domowych jako dobre lub bardzo dobre (47% w stosunku do 40%). Zasadnicza różnica polega jednak na tym, jakie obciążenie te długi i kredyty stanowią dla różnego typu gospodarstw domowych. Mniej więcej co czwarta

uboga rodzina obciążona jakimiś długami, ma problemy z ich spłaceniem (14% wobec 47% zadłużonych ubogich gospodarstw domowych). Wśród najbogatszych nikt nie zgłaszał problemów z regulowaniem należności wynikających z zadłużenia.

Tabela 3

Czy Pana(i) gospodarstwo domowe ma obecnie do spłacenia jakieś raty, pożyczki, długi lub kredyty?	Odpowiedzi respondentów, którzy stwierdzili, że w ich gospodarstwach domowych żyje się:					
	bardzo biednie lub skromnie		średnio		dobrze lub bardzo dobrze	
	w procentach					
Tak, ale spłacamy je regularnie	33	47	43	46	40	40
Tak i mamy kłopoty z ich spłaceniem	14		3		-	
Nie	53		54		60	

Jak we wcześniejszych latach, zdecydowana większość badanych deklaruje, że jest zadłużona w bankach (obecnie 87%). Co dziesiąty (10%) twierdzi, że ktoś z jego gospodarstwa domowego zaciągnął pożyczkę lub kredyt w jakiejś instytucji innej niż bank. Co ósmy (12%) pożyczył pieniądze w zakładzie pracy lub zakładowej kasie samopomocy. Tyle samo (12%) zapożyczyło się u członków rodziny, przyjaciół, znajomych lub sąsiadów.

Tabela 4

Gdzie zaciągnięte są te pożyczki, kredyty?	Wskazania respondentów, którzy zadeklarowali, że ich gospodarstwa domowe spłacają jakiegoś rodzaju zadłużenie (według terminów realizacji badań)		
	IX–XI 2007 (N=16 109)	III 2010 (N=439)	III 2014 (N=478)
	w procentach		
W bankach	86	90	87
W zakładzie pracy lub zakładowej kasie samopomocowej	14	13	12
W innych instytucjach udzielających kredytów niebędących bankiem	8	10	10
U osób prywatnych (rodziny, przyjaciół, znajomych, sąsiadów)	8	8	12

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż respondenci wskazywali wszystkie instytucje, których są dłużnikami

To, gdzie Polacy zaciągają długi, zależy jednak od sytuacji finansowej badanych. Respondenci, którzy mają problemy ze spłaceniem rat lub całości zadłużenia, znacznie częściej niż ogół dłużników winni są pieniądze jakimś instytucjom parabankowym (32% w stosunku do 10% wśród ogółu badanych) lub osobom prywatnym (32% w stosunku do 12% wśród ogółu). Znacznie rzadziej korzystają oni z oferty banków, w których prawdopodobnie nie mogliby zaciągnąć pożyczki z powodu zbyt niskich dochodów.

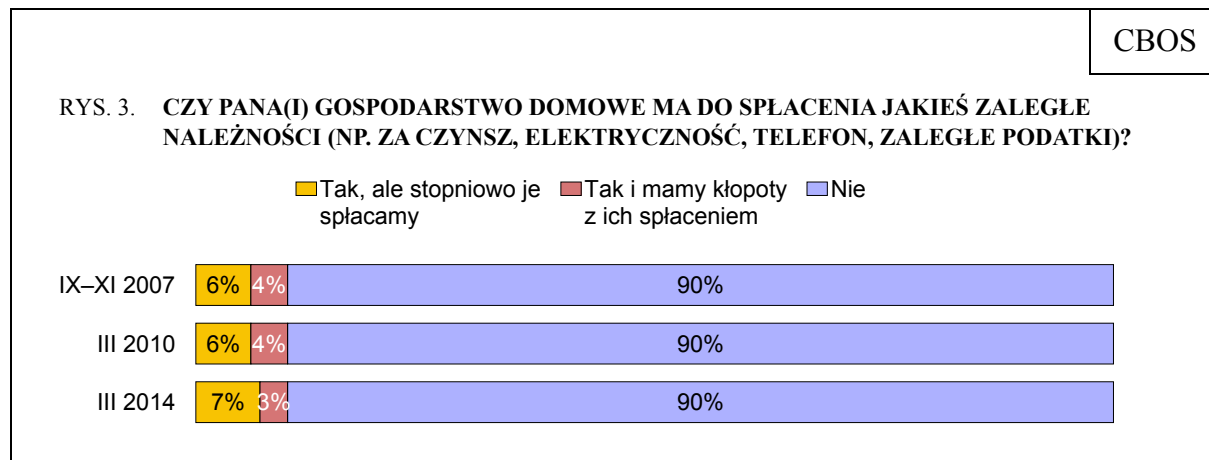
Tabela 5

Gdzie zaciągnięte są te pożyczki, kredyty?	Respondenci spłacający obecnie jakieś raty, pożyczki, długi lub kredyty, którzy:	
	spłacają je regularnie	mają kłopoty z regulowaniem należności
	w procentach	
W bankach	91	57
W zakładzie pracy lub zakładowej kasie samopomocowej	12	11
W innych instytucjach udzielających kredytów niebędących bankiem	7	32
U osób prywatnych (rodziny, przyjaciół, znajomych, sąsiadów)	9	32

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż respondenci wskazywali wszystkie instytucje, których są dłużnikami

ZALEGŁOŚCI W OPLATACH

Gospodarstwo domowe co dziesiątego badanego (10%) ma zaległości w opłatach za czynsz, wodę, elektryczność, telefon itp. Nieco ponad połowa z nich (7%) stopniowo spłaca wynikające z tego zadłużenie, ale 3% twierdzi, że ma kłopoty z uregulowaniem tych należności.

Problemy z regulowaniem należności wynikających z bieżących zobowiązań – takich jak opłaty za czynsz czy opłaty licznikowe – deklaruje co trzeci badany określający warunki materialne swojej rodziny jako złe (33%), przy czym połowa z nich (17%) twierdzi także, iż ma problemy z uregulowaniem powstałych zaległości (zob. tabele aneksowe).

O długi i oszczędności po raz pierwszy pytaliśmy Polaków w 2007 roku, w okresie bardzo dobrych wskaźników gospodarczych. Wówczas mniejszy odsetek badanych deklarował, że ich gospodarstwa domowe posiadają dodatkowe pieniądze odłożone na przyszłe wydatki bądź inwestycje. Jednak nieco mniej osób przyznawało wtedy, że ich rodziny mają jakieś długi. Obecne wyniki są bardzo podobne do tych sprzed czterech lat. Być może wynika to z faktu, że sytuacja gospodarcza Polski oraz sytuacja na rynku pracy niewiele się zmieniła od 2010 roku.

Nadal większość Polaków deklaruje, że ich rodziny nie mają żadnych oszczędności, a niemal połowa przyznaje, że ich gospodarstwa domowe obciążone są długami. Jednak sam fakt zadłużenia nie może być traktowany jako wskaźnik kondycji finansowej gospodarstw domowych. Zarówno najbogatsze, jak i najbiedniejsze z nich niemal równie często mają długi lub zaciągnięte kredyty. Z jednej strony mamy do czynienia z zadłużeniem w postaci kredytów hipotecznych i konsumenckich zaciągniętych dla podniesienia swojego standardu życia, z drugiej strony – z gospodarstwami domowymi, które nie posiadają oszczędności i zadłużają się w sytuacji nieoczekiwanych, większych wydatków, a czasami nawet na potrzeby bieżące. Wiele z nich jest dłużnikami instytucji parabankowych.

Opracowała
Katarzyna KOWALCZUK

A N E K S

Tabela 1

		Czy Pana(i) gospodarstwo domowe posiada oszczędności pieniężne?		Liczba osób
		Tak	Nie	
		%	%	
Ogółem		40	60	1021
Płeć	Mężczyźni	43	57	490
	Kobiety	38	62	530
Wiek	18–24 lata	57	43	107
	25–34	48	52	204
	35–44	35	65	177
	45–54	36	64	161
	55–64	39	61	184
	65 lat i więcej	32	68	187
Miejsce zamieszkania	Wieś	37	63	389
	Miasto do 19 999	37	63	158
	20 000 – 99 999	43	57	204
	100 000 – 499 999	37	63	167
	500 000 i więcej mieszk.	58	42	104
Wykształcenie	Podstawowe	26	74	221
	Zasadnicze zawodowe	32	68	251
	Średnie	42	58	341
	Wyższe	63	37	207
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	71	29	90
	Średni personel, technicy	31	69	27
	Pracownicy adm.-biurowi	57	43	71
	Pracownicy usług	38	62	67
	Robotnicy wykwalifikowani	40	60	138
	Robotnicy niewykwalifik.	29	71	51
	Rolnicy	41	59	43
	Pracujący na własny rach.	50	50	53
Bierni zawodowo	Renciści	21	79	56
	Emeryci	32	68	216
	Uczniowie i studenci	61	39	67
	Bezrobotni	25	75	88
	Gospodynie domowe i inni	29	71	55
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	55	45	129
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	45	55	111
	sekt. pryw. poza rolnict.	45	55	252
	prywatnym gosp. rolnym	38	62	49
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	16	84	129
	501–750	22	78	84
	751–1000	37	63	160
	1001–1500	42	58	161
	Powyżej 1500 zł	67	33	204
Ocena własnych war. mater.	Złe	5	95	127
	Średnie	29	71	495
	Dobre	66	34	399
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	34	66	59
	Raz w tygodniu	42	58	472
	1–2 razy w miesiącu	39	61	158
	Kilka razy w roku	35	65	195
	W ogóle nie uczestniczy	45	55	136
Poglądy polityczne	Lewica	50	50	175
	Centrum	41	59	331
	Prawica	41	59	304
	Trudno powiedzieć	31	69	211

Tabela 2

		Czy Pana(i) gospodarstwo domowe ma obecnie do spłacenia jakieś raty, pożyczki, długi lub kredyty?			Liczba osób
		Tak, ale spłacamy je regularnie	Tak i mamy kłopoty z ich spłaceniem	Nie	
		%	%	%	
Ogółem		40	5	55	1057
Płeć	Mężczyźni	38	6	56	511
	Kobiety	42	4	54	546
Wiek	18–24 lata	45	4	51	116
	25–34	44	6	50	209
	35–44	50	7	43	179
	45–54	46	5	49	170
	55–64	33	5	62	190
	65 lat i więcej	26	3	71	193
Miejsce zamieszkania	Wieś	37	5	57	409
	Miasto do 19 999	43	3	55	167
	20 000 – 99 999	45	5	50	205
	100 000 – 499 999	38	5	57	172
	500 000 i więcej mieszk.	42	6	51	104
Wykształcenie	Podstawowe	26	9	65	230
	Zasadnicze zawodowe	40	7	53	260
	Średnie	43	3	53	351
	Wyższe	50	2	48	216
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	56		44	94
	Średni personel, technicy	65		35	28
	Pracownicy adm.-biurowi	50	4	46	72
	Pracownicy usług	57	5	38	70
	Robotnicy wykwalifikowani	39	2	59	138
	Robotnicy niewykwalifik.	48	15	37	51
	Rolnicy	32		68	51
	Pracujący na własny rach.	41	5	54	56
Bierni zawodowo	Renciści	32	8	59	55
	Emeryci	30	2	68	225
	Uczniowie i studenci	42	4	54	73
	Bezrobotni	30	22	48	89
	Gospodynie domowe i inni	36	2	62	56
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	51	2	47	135
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	43	1	56	116
	sekt. pryw. poza rolnict.	51	6	44	252
	prywatnym gosp. rolnym	30	3	66	58
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	40	13	48	133
	501–750	45	6	48	84
	751–1000	39	4	57	163
	1001–1500	47	3	51	165
	Powyżej 1500 zł	40	1	59	208
Ocena własnych war. mater.	Złe	33	22	45	127
	Średnie	40	5	55	511
	Dobre	42	0	58	419
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	50	3	46	60
	Raz w tygodniu	37	3	60	486
	1–2 razy w miesiącu	36	3	61	164
	Kilka razy w roku	46	7	47	210
	W ogóle nie uczestniczy	43	13	44	137
Poglądy polityczne	Lewica	40	8	52	181
	Centrum	45	4	51	340
	Prawica	37	4	59	314
	Trudno powiedzieć	38	5	57	222

Tabela 3

		Czy Pana(i) gospodarstwo domowe ma do spłacenia jakieś zaległe należności (np. za czynsz, elektryczność, telefon, zaległe podatki, itp.)?			Liczba osób
		Tak, ale stopniowo je spłacamy	Tak i mamy kłopoty z ich spłaceniem	Nie	
		%	%	%	
Ogółem		7	3	90	1074
Płeć	Mężczyźni	5	3	91	513
	Kobiety	8	3	89	561
Wiek	18–24 lata	10	1	89	122
	25–34	7	4	89	210
	35–44	7	3	90	183
	45–54	7	3	89	174
	55–64	5	6	89	193
	65 lat i więcej	4	2	94	193
Miejsce zamieszkania	Wieś	6	3	91	416
	Miasto do 19 999	6	1	93	168
	20 000 – 99 999	6	5	89	208
	100 000 – 499 999	9	2	88	176
Wykształcenie	500 000 i więcej mieszk.	6	5	89	106
	Podstawowe	9	6	86	234
	Zasadnicze zawodowe	4	5	90	264
	Średnie	8	1	90	357
Wyższe	Wyższe	4	1	95	219
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	2		98	95
	Średni personel, technicy	13		87	28
	Pracownicy adm.-biurowi	5	2	93	75
	Pracownicy usług	8	5	88	72
	Robotnicy wykwalifikowani	6	2	92	140
	Robotnicy niewykwalifik.	6	10	84	53
	Rolnicy	8		92	51
	Pracujący na własny rach.	3	3	94	56
Bierni zawodowo	Renciści	5	8	87	56
	Emeryci	5	2	93	224
	Uczniowie i studenci	11	1	88	77
	Bezrobotni	12	7	81	89
	Gospodynie domowe i inni	8	7	84	58
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	5	1	94	138
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	7	1	91	119
	sekt. pryw. poza rolnict.	6	4	90	258
	prywatnym gosp. rolnym	7	2	91	58
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	13	8	78	133
	501–750	8	8	84	84
	751–1000	7	2	91	163
	1001–1500	6	1	93	168
	Powyżej 1500 zł	2	2	96	209
Ocena własnych war. mater.	Złe	16	17	67	127
	Średnie	8	2	90	519
	Dobre	2	1	97	429
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	1	4	95	63
	Raz w tygodniu	5	1	94	491
	1–2 razy w miesiącu	7	3	90	165
	Kilka razy w roku	9	6	85	214
	W ogóle nie uczestniczy	11	7	82	141
Poglądy polityczne	Lewica	5	5	90	183
	Centrum	8	4	88	344
	Prawica	4	2	94	318
	Trudno powiedzieć	9	3	88	229